

УДК 378

ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ДОКУМЕНТАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

ACTIVITY AND DOCUMENT SUPPORT OF UNIVERSITIES IN INFORMATION SOCIETY

Шелестова А. М., Харківська державна академія культури

Шелестова А. Н., Харьковская государственная академия культуры

Shelestova A. M., Kharkiv State Academy of Culture

Стаття присвячена університетам як інформаційним центрам та змінам, які в них відбуваються у зв'язку з певними тенденціями в розвитку інформаційного суспільства.

Статья посвящена университетам как информационным центрам и изменениям, которые в них происходят в связи с определенными тенденциями в развитии информационного общества.

This article is devoted to the universities as information centers and changes that are occurred there due to certain trends in development of information society.

Ключові слова: документаційне забезпечення ВНЗ, інформаційне суспільство, функції ВНЗ.

Ключевые слова: документационное обеспечение вузов, информационное общество, функции вуза.

Keywords: university document support, information society, universities functions.

Епоха глобалізації впливає на вищу освіту у всіх країнах. На думку фахівців, йдеться не стільки про самоочевидні наслідки процесів глобалізації, скільки про зміни самої внутрішньої парадигми вищої освіти, тобто про виникнення у вищій школі нових зразків, норм, орієнтирів та мотивацій [1, 2]. Кадрові та інформаційні ресурси складають основу капіталу вищого навчального закладу (далі ВНЗ). Однак у цей перелік необхідно включити й такий життєво важливий параметр, як ефективна комунікація. Наявність кадрових та інформаційних ресурсів є недостатньою та недосконалою, якщо відсутня налагоджена, гнучка система комунікаційних зв'язків та відносин [1, 2]. Кожна соціальна комунікація обов'язково опосередковується документом, і всі соціальні інститути за своєю сутністю є документними, оскільки кожен із них зайнятий або виробництвом, або транспортуванням, або одержанням, обробкою та зберіганням документа, наданням його користувачам та інше [3].

Будь-який ВНЗ незалежно від форми власності самостійно вирішує проблеми документаційного забезпечення управління, за рахунок удосконалення якого стає можливим підвищення рівня його ефективності, корпоративної та інформаційної культури взагалі. Робота з документами була, є і ще довго буде залишатись одним із головних напрямів діяльності навчальних установ, незалежно від їх масштабів чи форми власності, оскільки завжди виникає необхідність фіксування тієї чи іншої інформації в документальній формі.

Збільшення потоків інформації потребує докорінної зміни характеру виконання організаційних операцій і процесів інформаційного забезпечення організаційних рішень та опрацювання

навчальної документації, документації з актуальних проблем, подій тощо. Здобутки документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності з кожним роком усе більше набувають значення в органах державної влади, місцевого самоврядування, великих корпораціях і закладах освіти [4–6].

У ХХІ ст. реальний процес формування інформаційного суспільства (в інших версіях “суспільства, що навчається”), як зазначається в літературі, являє собою стратегічну перспективу розвитку людства [7]. У зв'язку з цим інтенсивно досліджується проблематика діяльності закладів вищої школи, а ВНЗ визнаються стратегічним надбанням нації. Класична, формальна освіта стає на сьогоднішній день дієвою лише частково, бо її важко, на думку спеціалістів [8], застосувати в діяльності та в більш індивідуалізованих компетенціях. У наш час класичні ВНЗ переживають нові трансформації. Перш за все, це демократизація вищої освіти, її доступності для більш широких верств населення. Розвиток інформаційного суспільства без якісного розвитку вишів просто неможливий. У контексті цих змін перед вищими навчальними закладами виникають нові проблеми: не вистачає засобів державного фінансування, уряди намагаються обмежити їхню автономію, втрачається колишній соціальний статус викладача, дорожчає навчання, знижуються стандарти освіти. Незабаром масова вища освіта буде загострювати конкуренцію між ВНЗ, що може призвести до зниження освітніх стандартів. Очевидною є необхідність кардинальної реформи вищої освіти орієнтованої на пріоритети інформаційного суспільства, в якому відбувається заміна таких категорій, як “труд” та “капітал”, відповідно на категорії “знання” та “інформація” (за Е. Тоффлером) [7].

У сучасних умовах обговорюється поява нових та посилення ролі деяких традиційних функцій класичного ВНЗ. Зокрема, підкреслюється, що класичні виші стають центрами телекомунікацій та впровадження нових інформаційних технологій, суттєво зміцнюють свою роль як інформаційних центрів. Це, в свою чергу, піднімає їхній престиж як координаційних та експертних центрів у науково-освітній і технологічних сферах, сприяє інтеграції з академічними науковими закладами й т. п. ВНЗ посилюють свої позиції як центри міждисциплінарних досліджень, перш за все, у науках про природу та суспільство (екологія, природні ресурси, управління, економіка), що дозволяє ставити задачі з вирішення значних комплексних проблем регіонального та галузевого рівня. При цьому виші в певній мірі набувають ознак регіонотвірних структур, граючи також роль стабілізаційних у соціально-економічному плані інститутів. Класичні ВНЗ прагнуть стати “ядром” освітніх систем регіонів. Як центри міжнародного співробітництва вони є учасниками процесів глобалізації. При цьому виші отримують нові можливості підтримки фундаментальних досліджень [8].

Особливістю класичних ВНЗ завжди було навчання на базі фундаментальних наукових знань. Вищий навчальний заклад не лише навчальна, але й наукова установа. Звісно, будь-який виш являє собою наукову установу, оскільки практично всі викладачі, окрім викладацької діяльності, займаються науковою роботою. Важливу ланку в структурі навчального закладу займають наукові підрозділи. Наукові підрозділи не тільки займаються дослідженнями, але й активно приймають участь у навчальному процесі, їхні співробітники ведуть педагогічну роботу, забезпечують проведення спецпрактикумів та виконання курсових і дипломних робіт. Наукові дослідження в освітніх установах передбачають участь у них студентів. Таким чином, ще однією особливістю класичних ВНЗ є те, що дослідницька робота нерозривно пов'язана з навчальним процесом. Наукові дослідження входять у навчальний процес у вигляді курсових та дипломних робіт, бакалаврських випускних робіт, магістерських дисертацій. Наукова діяльність нерозривно пов'язана з активним спілкуванням, представленням своїх результатів на конференціях, організацією та проведенням наукових конференцій, шкіл та семінарів, участю в різних наукових конкурсах та ін. [9].

Оптимізація навчальних планів та проектування освітніх програм, впровадження передових навчальних технологій та автоматизованої системи контролю результатів навчання, інноваційний підхід до розробки методичного забезпечення – ці та інші реальні кроки дозволяють вишу вирішити проблему підвищення якості освітньої діяльності [10].

Проблеми розвитку ВНЗ ніколи не були суто академічними, оскільки навчальний заклад виконує важливі соціальні функції. Сьогодні у вищій освіті (у залежності від ступеню впливу соціуму) висвітлюється тенденція надати їй переважно професійно-практичну направленість. Виникає сильний тиск на ВНЗ у напрямку професійної освіти, коли прагнення до отримання класичної освіти “протистоїть” бажанню опанувати навички практичної діяльності за обраною спеціальністю. При цьому сприйняття професії все більше втрачає зв'язок із поняттям “принципи”. Професія в межах вищої освіти є домінантною для значної частини студентів [11].

ВНЗ являють собою організації зі стійкою, інерційною структурою, традиціями, котрі складають значну частину їхнього культурного та соціального престижу. Разом із тим еволюційний прорив суспільства в нову фазу соціального розвитку потребує від них суттєвих новацій. Навчальні установи, завдяки своїй самостійності, мають властивість відкидати чисельні намагання/спроби інновацій [12].

У сучасних умовах необхідність забезпечення якості навчання, швидкого розвитку впровадження в освітній процес інформаційних технологій, відповідності підготовки кадрів умовам ринку праці – ці та інші причини зумовлюють зміни інфраструктури вишів. Наряду з класичними вишами, що базуються на традиціях, з'являються нові види вищих навчальних закладів, що базуються на інших засобах отримання, накопичення, передачі та контролю знань – мегауніверситети. Їхня діяльність здійснюється на території різних держав світу [14].

У сучасному інформаційному просторі навчальний заклад – це система, котра перебудовується за нових умов глобалізації та постіндустріального суспільства. Особливості діяльності ВНЗ як об'єкта документаційного забезпечення визначається його напрямом та профілем навчання, підготовкою спеціалістів тієї чи іншої галузі або сфери суспільного життя, а також тим, що виш є така ж сама установа, як і будь-яка інша. На навчальний заклад покладають загальні функції, характерні для вишів будь-якого напрямку та специфічні – характерні для ВНЗ певного профілю. До загальних функцій належать: комунікаційна, виробнича, міжнародне співробітництво, економічна, а до специфічних – навчальна; методична; науково-педагогічна; науково-дослідна; виховна; культурно-просвітницька; пізнавальна; інформаційна; створення, використання, відтворення, зберігання знань.

Головним цільовим призначенням ВНЗ є підготовка висококваліфікованих спеціалістів у відповідності з існуючими вимогами, запитами та очікуваннями особистості, суспільства, держави; стабільне положення та перспективний розвиток на ринку освітніх послуг. Задля досягнення цієї мети виш повинен провадити таку роботу:

- безперервно вивчати, прогнозувати вимоги зацікавлених сторін до якості освіти та оцінювати ступінь задоволеності користувачів;
- постійно вдосконалювати освітній процес (відкривати нові спеціальності та спеціалізації, оновлювати професійно-освітні програми у відповідності до потреб ринку освітніх послуг та ін.), забезпечувати безперервне професійно-педагогічне зростання професорсько-викладацького складу (стажування, захист кандидатських та докторських дисертацій, перепідготовка та підвищення кваліфікації, участь у науково-дослідній роботі тощо);
- поліпшувати якість освіти шляхом подальшої інтеграції навчального процесу та науки, використання нових педагогічних, інформаційних та комунікаційних технологій, вдосконалювати виховну роботу зі студентами;
- створювати умови для плідної творчої роботи студентів, магістрів, аспірантів, докторантів, професорсько-викладацького складу;
- розвивати та вдосконалювати партнерські відносини з освітніми установами всіх рівнів, суспільними організаціями, адміністративними структурами як в Україні, так і за кордоном.

Таким чином, діяльність сучасного ВНЗ полягає в реалізації освітнього, наукового й виховного процесу, та діяльність вишу можна розділити за наступними напрямками:

- довузівська підготовка;
- відбір абітурієнтів;
- процес навчальної діяльності;

- процес методичної роботи;
- процес науково-дослідної діяльності;
- процес виховної роботи;
- дослідження якості підготовки спеціалістів, моніторинг динаміки головних показників діяльності вишу;
- поліпшення стану матеріально-технічної бази;
- проведення підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу;
- перевірка рівня знань студентів за головними циклами дисциплін навчальних планів;
- процес додаткової освіти;
- допомога випускникам у працевлаштуванні.

Серед перелічених напрямів діяльності ВНЗ найголовнішими є: організація процесу навчальної діяльності, організація процесу методичної роботи, організація процесу науково-дослідної діяльності, організація процесу виховної роботи. Ці напрями визначають головні функції ВНЗ. Кожен із перелічених напрямів має свою специфіку.

Процес навчальної діяльності включає:

- створення навчальної документації;
 - організацію навчального процесу.
- Процес методичної діяльності включає:
- навчально-методичну роботу;
 - науково-методичну роботу;
 - організаційно-методичну роботу
 - створення методичної документації.

Головна мета методичної діяльності ВНЗ – створення умов, що сприяють підвищенню ефективності та якості навчального процесу (забезпечення навчального процесу навчальними виданнями, підвищення педагогічної майстерності викладачів, вдосконалення навчальної діяльності студентів та ін.) [10–14].

Навчально-методична робота включає:

- підготовку навчальних видань;
- видання навчальних видань;
- розподіл навчальних видань.

Науково-дослідна діяльність професорсько-викладацького складу включає декілька напрямів:

- підвищення кваліфікації;
- навчання в аспірантурі та докторантурі;
- участь у конференціях, симпозіумах, конгресах;
- організація конференцій, симпозіумів, конгресів;
- написання наукових праць;
- участь у наукових проектах.

Наукова діяльність магістрантів, аспірантів, докторантів зводиться до наступного:

- навчання в магістратурі, аспірантурі, докторантурі;
- участь у конференціях, симпозіумах, конгресах;
- організація конференцій, симпозіумів, конгресів;
- написання наукових праць;
- участь у наукових проектах.

Наукова діяльність студентів зводиться до наступного:

- участь у конференціях, симпозіумах, конгресах;
- написання наукових праць;
- участь у наукових проектах.

Навчально-виховний процес передбачає участь студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, професорсько-викладацького складу в навчальній діяльності та виховних заходах, що проводяться у ВНЗ.

Детальний розгляд діяльності вишу наочно представляє, що будь-який процес у ВНЗ супроводжується створенням документації.

ВНЗ має таку особливість, як ефективний обмін ідеями. На реалізацію цієї мети спрямована вся діяльність закладу освіти: написання наукових статей, їх публікації, проведення наукових конференцій, відкриття регіональних філіалів та взаємодія з ними, використання в навчальному та науковому процесі сучасних інформаційних технологій [1]. ВНЗ являє собою установу, що об'єднує тих, хто створює, використовує, відтворює, розповсюджує, вдосконалює та зберігає знання. На думку спеціалістів [1, 2], матеріальний та соціальний базис цього має комунікаційну основу: виявляються та аналізуються актуальні проблеми, визначаються шляхи, методи, засоби їх вирішення, висуваються нові гіпотези, уточнюються формулювання понять, інтерпретуються результати світових наукових досліджень, відбувається постійний обмін знаннями, ідеями, досягненнями, тобто здійснюється постійне співробітництво, у тому числі й на міжнародному рівні. У даному контексті знання виступає не просто цінністю, а й об'єктом та предметом документаційного забезпечення діяльності ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тюлюпова Л. Д. Проблема эффективной коммуникации в современной университетской корпорации [Электронный ресурс] / Л. Д. Тюлюпова. – Режим доступа : <http://huminf.tsu.ru/scince/nir/2004/tulup.htm>. – Загл. с экрана.
2. Тюлюпова Л. Д. Университет как корпорация [Электронный ресурс] / Л. Д. Тюлюпова. – Режим доступа: <http://catalog.metka.ru/http://catalog.metka.ru/>. – Загл. с экрана.
3. Соляник А. А. Документні потоки та масиви : навч. посібник / А. А. Соляник– Х. : ХДАК, 2000. – 112 с.
4. Палеха Ю. І. Загальне документознавство / Ю. І. Палеха, Н. О. Леміш. – К. : Ліра-К, 2009. – 395 с.
5. Палеха Ю. І. Культура діловодства / Ю. І. Палеха. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – 193 с.
6. Палеха Ю. Основні чинники впливу на вузівську підготовку документознавців [Електронний ресурс] / Ю. Палеха. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/Publicat/Studii/Studii_2004.11.php. – Назва з екрану.
7. Политика в области качества Барнаульского государственного педагогического университета [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mpei.ru/LANG/RUS/Publish/kkt/kon09.doc>. – Загл. с экрана.
8. Майер В. Г. Классические университеты: современность и перспективы [Электронный ресурс] / В. Г. Майер, М. Д. Бабанский . – Режим доступа : <http://www.ecsocman.edu.ru/univman>. – Загл. с экрана.
9. Памятных Е. А. Университет как научно-образовательное учреждение / Е. А. Памятных // Управление научными исследованиями. – 2005. – С. 52–56.
10. Управление современным университетом : монография / Мо и науки РФ ; Федеральное агентство по образованию ; Владивосток. Гос. ун-т экономики и сервиса / А. В. Калачинский, В. В. Крюков, Г. И. Лазарев и др.; Под общ. ред. Г. И. Лазарева. Владивосток : ВГУЭС. – 2005. – 324 с.
11. Розов Н. С. О моделях университета в современной России / Н. С. Ро-зов // Социологические исследования. – 2007. – № 10. – С. 71–75.
12. Нормативно-правові акти, що регламентують організацію навчального процесу у вищій школі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.djereho.com>. – Назва з екрану.
13. Регламент університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.chnu.cv.ua/materials/normdocs/reglament_chnu.doc. – Назва з екрану.

14. Зуева Д. С. Специфика мегауниверситетов как современной образова-тельной инфраструктуры / Д. С. Зуева, О. М. Карпенко, И. А. Крутий // Социо-логические исследования. – 2007. – № 10. – С. 80–85.